

УДК [930.25:02]:378.4(477.83)Львівський університет"1894/1939"

О. А. ОСЕРЕДЧУК*

**БІБЛІОТЕКА АРХІВУ ЛЬВІВСЬКОГО
УНІВЕРСИТЕТУ (1894–1939):
ПРОБЛЕМИ РЕКОНСТРУКЦІЇ**

Досліджено збірки бібліотеки архіву Львівського університету та проблеми їхньої реконструкції. Вивчено шляхи наповнення збірки, проаналізовано її кількісний та якісний склад. Охарактеризовано тематику книжкових поповнень та визначено пріоритети у тематиці книг, які відбирали працівники архіву.

Ключові слова: збірка; архів; дарувальник; колекція; книгарня; Львівський університет.

Функціонування Львівського університету викликало зацікавлення у дослідників культури та науки у різні періоди. Особливого значення висвітлення історії навчального закладу набувало під час відзначення університетом низки ювілеїв. Зокрема, з цієї нагоди в університеті публікували чимало досліджень, присвячених *almae mater*. Особливу увагу також приділяли документальній спадщині, яка відображала діяльність вищої школи у Львові, тому від кінця XIX ст. для подібних досліджень виняткового значення набуває архів, який у своїх збірках акумулює значну частину документальних матеріалів.

Історія архіву Львівського університету має понад сто років. За час свого існування він пережив різні періоди, що відображено у наповненості його фондів. Документи архіву Львівського університету містяться у різних архівних установах. Здебільшого вони сконцентровані у Центральному державному історичному архіві у м. Львові (далі – ЦДІА у м. Львові) у фонді 146 (Галицьке намісництво), Державному архіві Львівської області (далі – Держархів Львівської обл.) у фонді 26 (Львівський університет імені Яна Казимира) та фонді Р-119 (Львівський ордену Леніна державний університет імені Івана Франка), архіві Львівського національного університету імені Івана Франка у фонді Р-119. У дослідженні проаналізовано джерельний комплекс фонду 26 Держархіву Львівської обл., який нараховує понад 30 тис. од. зб. Збережені матеріали відображають різні аспекти діяльності вищої школи у Львові впродовж 350 років її існування, однак вони становлять лише частину всіх документів, які функціонували у навчальному закладі. Значна кількість архівних матеріалів була втрачена внаслідок багатьох політичних

* *Осередчук Ольга Анатоліївна* – в. о. завідувача архівом Львівського національного університету імені Івана Франка, аспірант кафедри давньої історії України та архівознавства ЛНУ імені Івана Франка.

та військових подій, різноманітних катаклізмів. Зокрема, серед втрачених після Другої світової війни була бібліотека архіву Львівського університету. Дані про функціонування бібліотеки відображені у низці джерел, а саме: хроніках Львівського університету, звітах архіву та каталогах бібліотеки архіву¹.

Метою дослідження є вивчення збірки бібліотеки, відображення шляхів формування фонду, класифікації та виділення характерних рис видань, що надходили, способів забезпечення збереження та використання матеріалів.

Формування збірки бібліотеки датується кінцем XIX ст., а саме часом виокремлення архіву як підрозділу університету. У хроніці Львівського університету за 1898–1910 рр. зазначено, що протягом вказаного періоду працівники архіву уклали інвентар головних книг та фасцикул матеріалів, що функціонували до 1848 р.² Можна припустити, що поряд із різноманітними розпорядчими книгами до архіву також були передані перші позиції літератури. Підтвердженням цього можуть слугувати зазначені у каталозі такі книги: К. Шаллер “Засади поезії та вимови. Т. 2”, опубліковано у Варшаві у 1827 р. (далі Варшава, 1827); два томи “Літературного та наукового посібника” (Львів, 1875 р.); “Останні роки всесвітньої історії 1848–1875 рр” (Львів, 1878 р.) тощо³. Наявність власної бібліотеки в архіві була зафіксована у статуті Львівського університету. У ньому передбачено заборону вільного доступу до книг та актів, а винесення за межі архіву матеріалів потребувало спеціального дозволу сенату⁴.

Згадки про діяльність університетського архіву в різноманітних публікаціях про університет та про функціонування бібліотеки були не частими. Водночас проблематично відділити згадки про отримання літератури та документів, оскільки здебільшого для обох категорій використовували єдину назву – “книги”. Зокрема, у передмові до інвентаря архіву Львівського університету, опублікованого у 1917 р., зазначено, що для написання історії навчального закладу у 1894 р. до однієї аудиторії були знесені давні акти та книги з канцелярії, сховищ і різних складів у коридорах. Згодом частина цих книг стала основою для формування майбутньої бібліотеки архіву. Кількість давніх книг була незначною, оскільки, як наголошували укладачі інвентарю, матеріали до 1848/49 н. р. збереглись вибірково. Вони були у понищеному стані, тематично та хронологічно змішані⁵.

Фрагментарність інформації про функціонування та формування як самого архіву, так і його бібліотеки ускладнює реконструкцію історії та діяльності підрозділу. Оскільки такі підрозділи, як бібліотека, архів та інші наукові заклади протягом тривалого часу не зазнавали особливих змін та не відзначалися динамікою розвитку, університетські вчені у різноманітних публікаціях не надавали їм належної уваги. У друкова-

них матеріалах, які видавав університет, діяльності архіву присвячено лише кілька слів, або ж інформація взагалі була відсутня. Зокрема, у хроніках університету 1920-х років немає жодної згадки про діяльність архіву та наповнення бібліотеки. Дещо змінюється ситуація у середині 1930-х рр., коли з'являються окремі згадки про збірки бібліотеки. Репрезентабельним джерелом для відображення діяльності архіву є звітні матеріали архіву університету. У трьох звітах архіву у 1935–1938 рр. добре висвітлено інформацію про формування збірки бібліотеки. Зокрема, зі звіту архіву за 1935/36 н. р. дізнаємось, що бібліотека архіву у той час налічувала 503 позиції. Збірка за звітний рік зросла на 74 позиції в 93 томах. Керівництво архіву надалі продовжувало практику наповнення бібліотеки працями з архівної справи, вищу та середню школу у Галичині, збільшувало кількість каталогів рукописів. До найважливіших поповнень бібліотеки того року належать: “Щоденник устав та розпоряджень австрійської влади для Галичини з 1849–1911 років” у 70 частинах, який подарував ректор університету, та дві праці, подаровані міським закладом Львова, – др. Кароля Бадецького “Архів давніх актів міста Львова”, “Старопольський відділ. Т. 3: Адміністративно-судові книги та акти 1382–1787 рр”. У звіті також зазначено, що низку видань до збірки того року подарували Наукове Товариство у Львові і Товариство друзів науки у Вільнюсі. Водночас у Міністерстві віровизнання та освіти керівництво архіву придбало перших сім видань “Археюну”. Того ж року була проведена консервація фондів бібліотеки, зокрема, опрацьовано 53 книги та об'єднано в одну позицію 60 томів праці К. Вуржбаха “Біографічний словник”. Як зазначило керівництво архіву у звіті, ці позиції літератури давно потребували такого виду робіт⁶.

Наступного звітного 1936/37 н. р. керівництво архіву повідомляло, що збірки бібліотеки налічували 596 позицій, а станом на 24.11.1937 р. – 615 позицій. Отже, збірка бібліотеки за звітний рік зросла на 93 позиції в 159 томах. Пріоритети у виборі позицій та шляхи наповнення залишились такими ж, як минулого року. Комплектування збірки відбувалось шляхом придбання книг, зокрема, п'ятдесят одна позиція була закуплена в книгарнях Кравчинського, Маліновського та Зигмунда Ігла. Найціннішими набутками того року керівництво вважало рідкісні листівки з часу подій “Весни народів” 1848 р. у Галичині. У звітному році архів отримав у подарунок 42 позиції, зокрема, праці надійшли від ректоратів Ягеллонського університету та університету імені Йозефа Пілсудського⁷. Серед дарувальників того року відзначились також польська академія наук, Товариство наук у Львові, Товариство друзів науки у Вільнюсі, редакція польської лікарської газети у Львові. Низку праць бібліотека отримала у подарунок від авторів. Того ж року свої праці подарували д-р Амброс (Вільнюс), проф. д-р Гулевіч (Краків), проф. д-р Кременецький (Львів), ас. архіву м-р. Левицький. Керівництво уні-

верситету проводило також роботу з обміну друкованими матеріалами, що відображають діяльність вищих навчальних закладів Польщі. Серед них були: програми курсів, які читали, переліки, де зазначали інформацію про факультети і підрозділи, викладачів та службовців. Чимало з таких друкованих матеріалів передавали до бібліотеки архіву Львівського університету⁸.

Подібну інформацію про діяльність бібліотеки та формування збірки подано у наступному звіті за 1937/38 н.р. Зокрема, зазначено, що бібліотека архіву у звітний період нараховувала 778 позицій, збільшившись у такий спосіб на 132 позиції в 380 томах. Серед надходжень керівництво архіву особливо відзначало низку видань, подарованих ректоратом університету. Зокрема, “Звіт опіки за здоров’ям у Львові академічної школи за 1933 – 1935 рр.”; “Збір університетських уставів Львівського університету. Зош. 1: 1881–1903 рр.”; “Збірник уставів Ягеллонського університету. Зош. 1: 1892–1900 рр.”; “Академічні Закони”, 1878 р.; “Попередній дисциплінарний статут для університетів” та низку розпоряджень австрійської влади виданих для академічного сенату Львівського університету, що регулюють студії в університеті, екзаменаційні інструкції для факультетів – права, медичного і філософського⁹. Також керівництво архіву включило до бібліотечного інвентарю докторські праці, які були присвячені вищій освіті. Як і попереднього року, частина позицій була отримана за обміном з іншими навчальними закладами. Зокрема, ректорат вищої торгової школи у Львові надіслав видання, присвячені діяльності навчального закладу. Того ж року керівництво університету визначило одним з пріоритетних напрямів у формуванні збірки збір матеріалів для повної комплектації книг, які стосувалися історії Львівського університету. Виконуючи поставлене завдання, керівництво архіву звернулось з проханням до всіх наукових закладів, інститутів, клінік з проханням про передання до бібліотеки власних видань, таких, як пам’ятні книги, хроніки, звіти, ювілейні згадки тощо. Як зазначило керівництво архіву, акція не дала позитивних результатів, оскільки на поставлене завдання відгукнулись лише гістологічно-ембріологічний заклад, клініка внутрішніх хвороб та стоматологічна клініка, яка надіслала цілу низку власних видань¹⁰. Продовжено напрям комплектування фаховою літературою з архівної справи, зокрема, закуплено т. 14 і 15 видання “Архейон”, працю директора архіву гродських і земських актів Конарського “Сучасна архівістика польська та її завдання”, закуплено вісім позицій праць, присвячених архівознавству, які видала видавнича комісія архівознавчої секції Товариства любителів історії у Варшаві. Серед поповнень також варто зазначити про чотири томи Польського біографічного словника¹¹.

Поряд зі звітами архіву про формування збірки бібліотеки знаходимо інформацію у каталогах книг. Донині зберігся каталог книг бібліотеки архіву університету у двох томах, процес їхнього складання був

розпочатий у 1931 р., останні записи датують груднем 1938 р. Згідно з даними каталогів загальна кількість літератури становила 816 позицій. Невідомо, чи у 1939 р. був заведений наступний, третій том, каталогу, наразі його не виявлено.

Аналізуючи записи каталогу, можна схарактеризувати не лише процес ведення самого каталогу, а й формування збірки. Надходження літератури фіксували у книзі, де у спеціально розробленому бланку заносили відповідну інформацію: назва праці, дані про автора, від кого надійшла позиція, кількість примірників, час надходження праці. Укладачем каталогу був асистент архіву Антоній Кнот. Інформацію про укладача знаходимо у виправленнях помилок, де подано позначку про правильність виправлень. Ще одним важливим пунктом у характеристиці отриманих книг була позначка про обрамлення праці. У каталозі застосовано дві позначки – у твердій палітурці та брошура, про яку йдеться у більшості випадків.

Проаналізувавши каталоги, можемо схарактеризувати процес формування збірки бібліотеки, а саме: шляхи комплектування, вартість книг, дарувальників, місця закупівлі, тематику праць та ін.

Виходячи з даних каталогу, комплектування збірки відбувалось шляхом придбання книг, безоплатного надходження шляхом дарування, обміну літературою та передання праць від керівництва університету.

Подаровані праці надходили від приватних осіб та установ. Дарувальниками зазвичай виступали самі автори книг. Зокрема, до архіву подарували свої праці отець ЧСВВ Макарій Каровець, д-р Кароль Бадєцький, Владислав Тадей Віслоцький, д-р Станіслав Зайчковський та ін. Владислав Тадей Віслоцький 27.03.1935 р. подарував праці “Слов’янський конгрес в 1848 р. і польська справа” (Львів, 1927 р.) і “Таємні друки Закладу Оссолінських” (Львів, 1935 р.)¹². Ще двома авторськими подарунками є дослідження Кароля Левицького “Львівський Університет у 1809 р” та Премислава Домбковського “Проф. Станіслав Закшевський та його праця в науковому товаристві Львова”¹³. У 1936 р. подарунком до бібліотеки від автора надійшла подарункова праця отця Макарія Каровця “Ректори-українці Львівського Університету” (Жовква, 1936 р.)¹⁴. Наявність подібних праць підтверджує факт, що працівники архіву планово збирали літературу, яка стосувалась історії університету. Ще однією позицією у 1938 р. була подарована праця викладача Львівського університету Люції Харевічової про історіографію Львова. Того ж року від д-ра П. Домбковського отримано в подарунок дві книги – “Пам’ятка до відзначення 30-ти років праці проф., д-ра П. Домбковського (1897 – 1927)” та “Книга пам’яті Освальда Бальсера”, т. I – II (Львів, 1925 р.)¹⁵.

Професори та викладачі дарували до збірки бібліотеки не лише власні праці, а й наукові дослідження інших авторів. Зокрема, у 1936 р.

проф. Станіслав Лемпінський подарував працю Адама Урсела “Процес клериків латинської семінарії у Львові 1836 – 1839 рр” (Львів, 1935 р.)¹⁶. Цікавим є також подарунок від працівника архіву Ягеллонського університету д-р Г.Барича, який у 1935 р. поповнив збірку бібліотеки архіву трьома книгами, що стосувались діяльності Ягеллонського університету¹⁷.

Поряд з історичними дослідженнями до архіву надходили також дослідження з архівної справи. Зокрема, у січні 1935 р. Кароль Бадецький подарував власну працю “Архів міста Львова” (Варшава, 1934 р.). Того ж року Станіслав Зайчковський подарував свою книгу “Архідієцезіяльний архів: латинські осередки Львова” (Львів, 1932 р.)¹⁸.

Значну кількість власних праць до збірки дарували магістри-випускники та студенти Університету. Саме, у 1934 р. п. Галаревічувна, студентка гуманітарного відділу, подарувала працю “Календар на 1934/35 академічний рік” (Львів, 1934 р.)¹⁹.

Також дарували книги працівники архіву Львівського університету. Зокрема, у 1935 р. асистент архіву Антоній Кнот подарував до архіву близько 30 позицій²⁰. У 1937 р. працівники архіву подарували до збірки власні праці, присвячені історії навчального закладу, а саме: Кароль Левицький, асистент архіву, подарував працю “Львівський університет та листопадове повстання” (Львів, 1937 р.), Антоні Кнот – “Францішек Смолка та Львівський університет” (Львів, 1937 р.)²¹.

Одним з постійних та найбільших дарувальників був директор архіву – Теофіл Модельський. Варто зазначити, що Модельський протягом 1930-х років постійно поповнював збірки бібліотеки. Майже усі подаровані ним праці були присвячені історії, освіті та культурі Польщі, університету. Чимало позицій отримано у спадок після смерті директора архіву Л. Фінкеля, які утворюють окремий фонд. Книги зі спадку Фінкеля надходили до збірки порційно, по кілька праць декілька разів на рік. На жаль, наразі не з'ясовано, де до цього часу зберігалась колекція і чому саме у такий спосіб її передавали. Наприклад, у 1938 р. до інвентарю записано понад 20 позицій літератури, які отримано зі спадщини проф. Людвіка Фінкеля. Більшість з них присвячені діяльності університету та розвитку історичної науки у Польщі.

Загалом характеризуючи отримані у подарунок праці, варто наголосити, що у більшості випадків хронологічно книги охоплюють першу третину ХХ ст. У каталозі також зазначали про стан книг, зокрема, йдеться, що у подарованій Т. Модельським праці авторства Казимира Твардовського “Екзаменаційні умови для кандидатів на викладачів середніх шкіл”, бракувало титульної картки²². Характеризуючи отримані позиції літератури, які залишились у спадок від проф. Фінкеля, варто зазначити, що певна їхня частина була особистим подарунком авторів та за їхнім пам'ятним підписом, про що йшлося у каталозі.

Крім приватних осіб книги до збірки дарували також інші навчальні заклади та наукові установи. На початку 1935 р. Польська академія наук подарувала до бібліотеки перший том “Польського біографічного словника”. Тоді ж до бібліотеки було подаровано перший том “Каталогу рукописів національної бібліотеки: збірки Раперсвільської бібліотеки”, виданий у Варшаві 1929 р. Перший том охопив з 1 по 1314 позицію каталогу, працю подарувала дирекція національної бібліотеки. Разом з цією позицією подаровано ще кілька праць, які стосувалися публікації джерел та діяльності бібліотек, зокрема Національної бібліотеки у Варшаві²³.

У 1935 р. ректорат Познанського університету подарував працю “Рільничо-Лісничий факультет Познанського університету. Звіт за перші 15 років існування 1919/20 – 1933/34” (Познань, 1934 р.)²⁴. Того ж року ректорат університету Йозефа Пілсутського у Вільнюсі подарував до бібліотеки працю, присвячену діяльності Варшавського університету у 1915–1935 рр.²⁵ У лютому 1935 р. Польське теологічне товариство подарувало працю “Ксьондз Казимир Вайс як людина та філософ (1865–1934)” (Львів, 1935 р.). Ще одним дарувальником було Товариство друзів науки з Вільнюса, яке до архіву передало праці Яна Око “Філософський семінар Г. Глодка”, Тадеуша Турковського “Матеріали до літературних та освітніх дій в Литві та Русі” та ін.²⁶ У 1937 р. наукове товариство у Львові подарувало до архіву чотири книги на історичну тематику, праці, видані у першій третині ХХ ст.

Книги також надходили від наукових інститутів, зокрема під 18.11.1934 р. у каталозі зафіксовано дарунок до бібліотеки від Інституту етнології – праця Яна Фалковського “Десятиріччя закладу етнології Університету у Львові (1924–34 рр.)” (Львів, 1934 р.)²⁷.

Дарувальниками книг до архіву були також факультети університету. Зокрема у червні 1935 р. від декана правничого відділу отримано працю Ернеста Тілла “Відозви Східно-галицької Комісії про цивільний кодекс від 1797 р” (Львів, 1904 р.). Того ж року від правничого факультету надійшло ще п’ять праць²⁸. Хронологічно подаровані книги охоплювали період від другої половини ХІХ ст.; усі отримані праці стосувались різних галузей права. Також книги до збірки передавав теологічний факультет. У листопаді 1934 р. від цього факультету була подарована праця “Теологічний факультет Університету (1918–1933 рр.)” (Львів, 1934 р.)²⁹.

У 1935 р. міський заклад Львова подарував до збірки працю Кароля Бадецького “Архів давніх актів міста Львова” та “Адміністративно-судові книги та акти за 1382–1789 рр” (Львів, 1935 р.).

Подарунки робили бібліотеки навчальних закладів Польщі. Зокрема у 1935 р. у подарунок від бібліотеки Ягеллонського університету з фонду дублетів отримано книгу “Університетські заклади у Кракові”

(1864 р.) та вісім томів “Річника лікарського відділу Краківського університету” (1838–1845 рр.)³⁰.

Архівні установи також дарували чимало праць до збірки. Зокрема, у 1935 р. від дирекції архіву у м. Торуні було подаровано працю Елени Пісковської “Матеріали до дослідження населення в архіві м. Торуня” та працю Мар’яна Магданського “З діяльності Архіву міста Торуня під польським керівництвом (1927–1934)”. Обидві праці опубліковані у Торуні 1935 р. Ще одним дарувальником був Військовий архів, який у 1937 р. подарував працю “Військовий архів: 1. Створення та розвиток. 2. Збірки військового архіву, 3. Інформація, запити, завірення” (Варшава, 1937 р.)³¹.

Квартальник Історичний подарував Львівському університету низку праць, серед них значна кількість присвячена архівній справі. Зокрема у 1937 р. до архіву була подарована праця Л. Мусіола “Архіви та архівація у воеводстві Шльонск” (Катовіце, 1936 р.). Цю працю разом з іншими було подаровано ректорату, а звідси передано до архіву³².

Книги до архіву дарували також музеї, зокрема у 1938 р. отримано три позиції від дирекції Народного музею у Варшаві. Серед них праця Стефана Казакевича “Бібліографія народного музею у Варшаві” (Варшава, 1935 р.) та ще дві, присвячені народному музею.

Загалом, аналізуючи подаровані книги від різних інституцій, доходимо висновку, що збірку здебільшого поповнювали наукові заклади та товариства. Подаровані книги, як правило, були присвячені діяльності цих закладів. Тематика книг різна, від праць, присвячених діяльності та історії закладу, до праць, присвячених окремим колекціям чи особам. Серед подарованих книг трапляються “нові” книги – видані протягом 1930-х років. Більшість з них опубліковані самим науковим закладом.

Ще одним джерелом поповнення збірки бібліотеки була купівля літератури. Зазвичай, книги закупляли в антикварних крамницях Львова. Наприкінці XIX – початку XX ст. книгарні користувались особливою популярністю. Серед них можна назвати крамниці Хьользя, Грунда, Зигмунда Ігла та ін. Вартість книг була різною та становила від 1 до 150 зл. за позицію. За часовими рамками це книги, опубліковані від поч. XIX ст. до 1930-х років, серед них найбільшу кількість становили праці кінця XIX ст. – початку XX ст.

Багатим на купівлю книг став 1934 р., коли у листопаді в польській антикварній крамниці Хьольза у Львові, що була розміщена на вул. Трибунальська, 8, придбано чимало позицій. Зокрема за 40 зл. куплено “Каталог рукописів бібліотеки Ягеллонського університету” авторства д-р Владислава Віслоцького (1877 р.). Усі придбані книги, крім зазначеного інвентарного номера, на відміну від подарованих чи переданих від ректорату, мали теж посилання на лист закупівлі. Зокрема попередньо названа книга мала номер купівельного листа Lp36/34-35³³. Книги

початку ХХ ст., зазвичай, мали невисоку вартість – 1,5–2 зл. Вартість книг залежала не лише від часу видання, а й від теми, якій була присвячена праця. Найчастіше закупляли книги, присвячені дослідженням з історії освіти та науки. У каталозі є також чимало праць, присвячених історії Галичини та Львова. Керівництво архіву закупляло чимало німецькомовної літератури, хоча основну частину все ж становили книги польською мовою. Часто антикварні крамниці робили знижки на книги, які закупувались до бібліотеки. Зокрема, у 1934 р. на вісім куплених позицій в антикварній крамниці Хользла зробили знижку у 10 %.

Наприкінці 1934 – початку 1935 рр. чимало книг було закуплено в антикварній крамниці Зигмунта Ігла, розміщеній у Львові на вул. Баторія, 34*. Серед придбаних у цій книгарні праць однією з найдавніше опублікованих була книга Якоба Августа Гоппе “Старе та нове в історії Галичини та Лодомерії” (Відень, 1792 р.). До архіву вона надійшла 12.01.1935 р., вартість книги становила 5 зл.³⁴

Ще одним місцем купівлі книжок була крамниця “Книжкова міль”, що належала Мойжешу Рубіну**. Вона була розташована у Львові на вул. Баторія 18. У цій книгарні придбано три томи праці Войцеха Кентринського “Каталог рукописів народної бібліотеки імені Оссолінських” (Львів, 1881–1898 рр.). Вартість придбаних книг становила 20 зл. У цій же крамниці куплено ще дві праці – “Бібліографія ювілею Ягелонського університету” та “Польські збірки”³⁵. У квітні 1935 р.

* Давид Ігель був одним із перших антикварів Львова, який розпочав свою діяльність з кінця ХVІІІ ст. Його родина протягом майже 150 наступних років тримала у Львові першість серед книгарсько-антикварної братії. Постійними клієнтами Ігеля були викладачі Львівського університету. У 1816 р. діяльність Д. Ігеля була легалізована, і він відкрив першу у Львові антикварну крамницю. Наступником книгаря став його син Зигмунт, який у 1863 р. отримав концесію на антикварню на вул. Сикстуській (Дорошенка). Після смерті З. Ігеля у 1870 р. його справу продовжили три сини: Юзеф, Муніш та Лейб. Книгарні родини Ігелів проіснували до 1939 р., аж поки не були націоналізовані.

** Діяльність книжкова крамниця “Книжкова міль” розпочала у кінці 1917 р. по вул. Баторія, 4, власником якої був Мойжеш Герш Рубін. Подання про отримання концесії він подав ще у 1914 р., однак тоді на заваді став початок війни. Книгарня “Книжкова міль” була розташована у престижному районі міста, про її високий рівень свідчать також низка укладених книгарських каталогів. Від 1926 р. М. Рубін брав участь у “Дешевих тижнях книжки”, які щовесни організувала професійна організація книгарів з метою ліквідації завалів літератури, що не користується попитом. Зокрема, у каталозі зазначено, що Університет теж брав активну участь у закупівлях в межах промоції. Наприкінці 1937 р. книгарня змінила місце свого розташування – з вул. Баторія 18 до будинку під № 6, одного з найпрестижніших у Львові. Особливої кризи зазнала у роки перед Другою світовою війною, як і вся галузь загалом.

низку книг було закуплено у книгарні “Губринович та син”, розташованій на пл. Катедральній, у Львові*. Купівлю здійснено під час акції “Тиждень дешевої книги”. Зокрема, куплено такі праці – “Щоденник Франциска Смолки 1848 – 1849 в листах до дружини”, яку видав Станіслав Смолка (Львів, 1913 р.), придбаної за 0,8 зл.; Антонія Курки “Діяльність та таємниці львівської поліції 1772–1918 рр” (1930 р.), придбаної за 2,5 зл. та ін.³⁶.

Найдавнішою книгою, що була куплена на початку ХХ ст., стала “Відповідь на дискусії про заснування Єзуїтської академії у Львові”, яка опублікована у 1760 р. Книга придбана за 12 зл. в антикваріаті З.Ігла³⁷. Загалом варто зазначити, що в антикварній крамниці З. Ігла закупляли чимало старих книг, більшість з них були німецькою мовою і стосувались історії Галичини та Польщі. Близько тридцяти праць у 1937 р. знову було закуплено у антикварній крамниці З. Ігла, всі вони стосувалися історії Польщі та Галичини у період другої половини ХІХ – початку ХХ ст.

У 1937 р. шість праць було закуплено у книгарні Людвіка Чижа, розміщеній на вул. Театинській, 27, у Львові. За усі куплені праці керівництво архіву сплатило 2,1 зл.³⁸

Окремо можна виділити куплену літературу, присвячену архівній справі. У квітні 1935 р. до збірки бібліотеки у книгарні Губриновича закуплено праці Степана Сохоневича “Крайовий архів актів гродських і земських у Львові” (Львів, 1912 р.) та Алойзи Вініажа “Архів Намісництва у Львові” (Львів, 1909 р.), разом з якою опрацьована праця “З дій архіву Намісництва” (Львів, 1909 р.). Вартість обох книг становила 2 зл.³⁹ У 1937 р. в книгарні Кравчинського, яка була розташована на пл. Катедральній у Львові, придбано низку праць, присвячених архівній праці. Зокрема, куплено працю д-р Казимира Конарського “Сучасна польська архівістика та її завдання” (Львів, 1929 р.), вартість праці 9 зл.⁴⁰.

У 1935 р. куплено 20 частин періодичного видання “Архейон”, з них перші сім – в адміністрації видання за 42 зл., а наступні п’ять частин отримані у подарунок від редакції⁴¹.

* Діяльність славетної фірми “Губринович та Шмідт” розпочалась у 1868 р. та продовжувалась до 1939 р. Її засновником став книгар та видавець Владислав Людвік Губринович. Він спільно з В. Шмідтом придбав колишню книгарню Г. Калленбаха та відкрив на її місці власну. Станом на 1876 р. співзасновники мали вже три філії: в Ярославлі, Сокалі та Стрию. У 1908 р., після смерті Владислава Шмідта, частку книгарні викупляє син Губриновича Казімеж, а назва книгарні змінилась на “Губринович та син”. Фірма продовжила видання художньої та історичної літератури і розширила сферу своїх інтересів медичною та природознавчою літературою. У 1935 р. К. Губринович продав частину книгарні видатному книгарю Олександру Кравчинському, залишивши за собою тільки видавництво. У вересні 1939 р., після приходу радянської влади, книгарня була конфіскована.

Ще одним місцем закупівлі була книгарня “Книги”, на вул. Чарнецького, 12, де у 1938 р. куплено працю Адама Островського “Збірка приписів про академічні школи”, видання спільне, опубліковане у 1938 р., видавництво Львів-Варшава, вартість праці 6,4 зл.⁴²

Одна позиція у 1938 р. була придбана у книгарні “Наша книга”, розміщена у Варшаві – праця авторства Серафіма Томаша “Шкільна влада у 1917/18 – 1937/38 рр” (Варшава, 1938 р.), за ціною 6,35 зл. Понад 15 позицій у 1938 р. куплено у антикварній крамниці Рубіна Мулківськова, що була розташована у Львові на вул. Баторія, 6⁴³.

Книги, які поповнювали збірки бібліотеки, купували не лише у книгарнях м. Львова. Зокрема, у червні 1935 р. в книгарні Фішлера у Варшаві придбано 5 позицій літератури. Вартість книг була невисока, не перевищувала 5 зл. Книги стосувались історії та діяльності видатних персоналій. Зокрема, куплено працю д-ра Віктора Ганха “Кафедра історії польської літератури у Львівському університеті (1826–1904)” (Львів, 1912 р.) за 1,5 зл.; д-ра Броніслава Юбриновича “Антоній Матецький (1821–1913)” (Львів, 1920 р.) за 3 зл. тощо. Ще дві праці, присвячені вищим школам Львова, придбано у Кракові в книгарні Фрієдлайна, за ціною по 2 зл.⁴⁴

Серед найдорожчих покупок до збірки була “Біографічна енциклопедія Австрійської імперії Уерзбаха” д-ра Константа (Відень, 1856–1891 рр.) у 60 частинах. Придбана праця в антикварній крамниці З. Ігла, вартість покупки становила 485 зл. У каталозі зафіксовано, що до архіву книга надійшла 08.05.1935 р. У тій же крамниці куплено ще три книги. До цієї покупки також долучився подарунок від книгарні – праця Моріса Фрейхера “Зала історії польського повстання 1846 року” (Відень, 1867 р.); Клавдія Жильського “Стосунки матеріальні та інтелектуальні серед правничої молоді Львівського університету” (Львів, 1912 р.)⁴⁵.

Крім книгарень книги купувались також у видавництвах. У 1937 р. керівництвом архіву куплено працю Густава Каленського “Бракування актів” (Варшава, 1934 р.). Книгу куплено у видавничій комісії архівної секції товариства любителів історії у Варшаві вартістю 1 зл. Водночас до бібліотеки надійшло ще шість книг від того ж товариства вартістю 1 зл. Усі придбані книги пов’язані з архівною справою та діловодством. Серед них можна назвати праці Стефана Стасика “Настанови канцелярні для публічного адміністративного керівництва в теорії та практиці”, Т. Мантауфела “Виказ актів – практичні поради” тощо⁴⁶.

Ще одним місцем купівлі книг був Оссолінеум, де в лютому 1935 р. за 24 зл. було придбано працю Казимира Хлендовського “З минулого нашого та чужого” (Львів, 1935 р.). У 1938 р. за 40 зл. у Товаристві друзів Оссолінеум у Львові придбано працю “Інвентар рукописів бібліотеки закладу імені Оссолінських”, частина 1, яка охопила номери

1 505–5 500, та частину 2, яка охопила номери 5 501–6 000. Частину позицій у 1938 р. куплено у Касі імені Мянговського, яка була розташована у Варшаві на вул. Новий Світ, 72. Зокрема від цієї установи надійшла праця Франциска Кацьки “Отець Станіслав Стояловський і його суспільно-політична діяльність” (Львів, 1937 р.), куплена за 3,20 зл.⁴⁷

Книги також купувались і в приватних осіб. Зокрема до збірки бібліотеки потрапила низка книг, куплених в Антонія Ліске, сина Ксаверія Ліске. Дванадцять книг придбані в березні 1935 р. за 200 зл. Серед них такі праці, як “Розправи” у 12 копіях, які були оправлені разом; “Розправи та рецензії”, разом оправлено 17 розправ та 391 рецензія; “З’їзд в Познані у 1510 р” (Краків, 1875 р.); “Іноземці в Польщі” (Львів, 1876 р.) та ін.

Ще одним джерелом надходження книг до збірки бібліотеки був обмін матеріалами. Зазвичай його вели з іншими навчальними закладами та науковими установами. Найчастіше шляхом обміну до бібліотеки потрапляли такі книги: склад університету, навчальні програми, каталоги, видання окремих наукових праць. Більшість позицій літератури спочатку надходили до ректорату, який передавав їх до архіву. Особливе значення в наповненні збірки мали передані праці від ректорату. Ці праці стали основою для формування збірки на початках організації архіву Університету. Серед книг цієї групи найчастіше трапляються праці від початку ХІХ ст., але давніх книг незначна кількість. Отримання книг від ректорату наприкінці 1930-х рр. стало основним джерелом наповнення збірки бібліотеки. Отримані від ректорату книги були різного характеру та хронологічно охоплювали різний час. Зокрема, серед них було чимало праць, присвячених розпорядчим актам та матеріалам, які регламентували роботу навчальних закладів.

У 1938 р. за один день, запис від 11.01.1938 р., від ректорату університету отримано понад 40 позиції літератури. Усі книги присвячені діяльності вищих навчальних закладів Польщі, серед яких подано перелік викладів у різних університетів; інструкції для працівників, зокрема для допоміжного персоналу; устави кінця ХІХ – початку ХХ ст.; розпорядження уряду, які стосувалися освіти, зокрема про допуск жінок до навчання на медичному факультеті та ін.⁴⁸

Серед збірок бібліотеки також різні архівні матеріали, зокрема каталоги книг, предметів, цінних матеріалів, регламенти. До цієї групи належав “Каталог портретів університету Яна Казимира”. Як зазначено у каталозі, він належав до старих збірок архіву та виконаний у машинописі, а також “Регламент вписів Університету в 1934/35 академічному році”, опублікованих в 1934 р. у Львові, передані до бібліотеки ректоратом університету⁴⁹.

Як уже було зазначено, каталоги збірки охоплювали два томи, другий том завершується останнім записом від 17.12.1938 р. За 1938 р. до бібліотеки надійшло 189 позицій, з них 23 % куплено; 1937 р. – 96 по-

зицій, 58 % куплено; 1936 – 49 позицій, з них 43 % куплено; 1935 р. – 153 позиції, 51 % куплено.

Надходження книг до бібліотеки у 1930 рр. має такі тенденції: купівля книг поступово знижувалась, натомість збільшувалась кількість подарованих позицій. Так, у 1938 р. до архіву надійшло 189 позицій, з них 77 % – подаровані. Натомість ще у 1935 р. із 135 отриманих позицій 2/3 були закуплені у книгарнях та антикварних крамницях.

За тематикою виокремлюють такі групи:

- присвячені історії та діяльності Львівського університету. Ця група незначна, репрезентована лише окремими дослідженнями, виданими до відзначення певної події;
- праці, присвячені вищим школам Польщі. Найбільша група, охоплює книги, видані із середини ХІХ ст. та Австрійської імперії;
- історія Польщі;
- архівна справа;
- періодика;
- загальна історія та ін.

Варто наголосити, що найпоширенішою мовою серед книг була польська, почасти – німецька, зрідка – українська.

Сьогодні доля бібліотеки невідома, є припущення що вона могла бути долучена до книгозбірень бібліотеки університету з приходом радянської влади. Проте серед інвентарів бібліотеки наразі не віднайдено записів про подібну збірку.

¹ Kronika Uniwersytetu Lwowskiego I. (1894/5–1897/98). – Lwow: nakladem senatu akademickiego c.k. Uniwersytetu Lwowskiego. – 1899. – 265 s.; Kronika Uniwersytetu Lwowskiego II. (1898/9–1909/10). Zestawil Dr. Wiktor Hanh. – Lwow : nakladem senatu akademickiego c.k. Uniwersytetu Lwowskiego. – 1912. – 710 s.; Kronika Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie za rok szkolny 1920–1921 za rektoratu prof. d-ra Emanuela Macheka. – Lwow. – 1923. – 65 s.; Ф. 26, оп. 14, спр. 2021, 2098, 2170; оп. 15, спр. 1339, 1340.

² Kronika Uniwersytetu Lwowskiego / Zestawil Dr. Wiktor Hanh. – Lwów. – 1912. – Т. 2. (1898–1910). – S. 685.

³ Держархів Львівської області (далі – Держархів Львівської обл.), ф. 26 (Львівський університет імені Яна Казимира), оп. 15, спр. 1339, арк. 2.

⁴ Держархів Львівської обл., ф. 26, оп. 14, спр. 1011, арк. 8–8 зв.

⁵ Inwentarz archiwum uniwersytetu Lwowskiego / Zestawil prof. dr. Ludwik Finkel. – Lwów. – 1917. – S. XI.

⁶ Держархів Львівської обл., ф. 26, оп. 14, спр. 2021, арк. 3 зв.

⁷ Держархів Львівської обл., ф. 26, оп. 14, спр. 2098, арк. 13.

⁸ Там само.

⁹ Держархів Львівської обл., ф. 26, оп. 14, спр. 2170, арк. 6.

¹⁰ Там само, арк. 7.

¹¹ Там само.

¹² Держархів Львівської обл., ф. 26, оп. 15, спр. 1340, арк. 21.

¹³ Там само, арк. 27.

¹⁴ Там само, арк. 34.

- ¹⁵ Там само, арк. 89.
- ¹⁶ Там само, арк. 23.
- ¹⁷ Там само, арк. 28.
- ¹⁸ Там само, арк. 32.
- ¹⁹ Держархів Львівської обл., ф. 26, оп. 15, спр. 1339, арк. 25.
- ²⁰ Держархів Львівської обл., ф. 26, оп. 15, спр. 1340, арк. 40.
- ²¹ Там само, арк. 79.
- ²² Там само, арк. 43.
- ²³ Там само, арк. 29.
- ²⁴ Там само, арк. 28.
- ²⁵ Там само, арк. 34.
- ²⁶ Там само, арк. 31.
- ²⁷ Там само, арк. 13.
- ²⁸ Там само, арк. 33.
- ²⁹ Там само, арк. 12.
- ³⁰ Там само.
- ³¹ Там само, арк. 36.
- ³² Там само, арк. 63.
- ³³ Держархів Львівської обл., ф. 26, оп. 15, спр. 1339, арк. 30.
- ³⁴ Держархів Львівської обл., ф. 26, оп. 15, спр. 1340, арк. 18.
- ³⁵ Там само, арк. 54.
- ³⁶ Там само, арк. 32.
- ³⁷ Держархів Львівської обл., ф. 26, оп. 15, спр. 1339, арк. 16.
- ³⁸ Там само, арк. 70.
- ³⁹ Там само, арк. 27.
- ⁴⁰ Там само, арк. 72.
- ⁴¹ Там само, арк. 28.
- ⁴² Там само, арк. 90.
- ⁴³ Там само.
- ⁴⁴ Там само, арк. 32.
- ⁴⁵ Там само, арк. 35.
- ⁴⁶ Держархів Львівської обл., ф. 26, оп. 15, спр. 1340, арк. 61.
- ⁴⁷ Там само, арк. 88.
- ⁴⁸ Там само, арк. 83.
- ⁴⁹ Там само, арк. 72.

Исследование посвящено собранию библиотеки архива Львовского университета, а также проблемам его реконструкции. Изучено пути пополнения сборника, проанализировано его количественный и качественный состав. Охарактеризовано тематику книг и определено приоритеты в тематике книг, которые отбирались сотрудниками архива.

Ключевые слова: собрание; архив; даритель; коллекция; книжный магазин; Львовский университет.

Research is devoted to collection of the library archives at the University of Lviv and the problems in its reconstruction. Studied ways to replenish the collection, analyzed its quantitative and qualitative composition. Characterized by themes of books and prioritize topics of books that were selected staff of the archive.

Keywords: collection; archive; the donor; the collection; bookstore; Lviv University.